

Sygn. akt III CSK 194/19

POSTANOWIENIE

Dnia 10 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku H. J.
przy uczestnictwie G. Z., J. S., A. S., J. K., A. M. i T. S.
o stwierdzenie nabycia spadku po Z. S.,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 10 stycznia 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki A. S.
od postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 19 listopada 2018 r., sygn. akt II Ca (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od uczestniczki A. S. na rzecz wnioskodawczyni H. J. i uczestniczki G. Z. kwoty po 360 (trzysta sześćdziesiąt) zł, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego,**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestniczki A.S. od postanowienia Sądu Okręgowego w K. z dnia 19 listopada 2018 r., sygn. akt II Ca (...) Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszym rzędzie należy wyjaśnić kwestię związaną z interesem prawnym uczestniczki w zaskarżeniu orzeczenia, na podstawie którego nabyła spadek w oparciu o ustawowy porządek dziedziczenia, zaś jej skarga kasacyjna zmierza do stwierdzenia nabycia spadku w całości na podstawie testamentu,

w którym nie została powołana do dziedziczenia. W istocie więc zmierza do tego by spadek w całości nabył inny uczestnik.

Pokrzywdzenie orzeczeniem (gravamen) jest przesłanką dopuszczalności środka zaskarżenia, chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania tego środka i w razie stwierdzenia jego braku środek zaskarżenia podlega odrzuceniu (zob. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014, nr 11, poz.108, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2015 r., V CSK 450/14, nie publ., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2015 r., V CSK 450/14 nie publ.).

Przepisy regulujące zasady dziedziczenia i skutki prawne stąd wynikające mają charakter bezwzględnie obowiązujący. Dlatego co do zasady występuje interes publiczny, który polega na prawidłowym określeniu porządku dziedziczenia, w tych wszystkich wypadkach, gdy określenie kręgu spadkobierców wpływa chociażby pośrednio na prawa i obowiązki skarżącego. Interes publiczny jest w takim przypadku nadrzędny nad konkretnym interesem skarżącego, który jest zależny od okoliczności konkretnej sprawy (zob. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 lipca 2019 r., I CSK 347/18, nie publ.).

Po stronie skarżącej występuje niewątpliwy interes prawny w zaskarżeniu orzeczenia, skoro nie chce być spadkobierczynią.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W

judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżąca oparła na przesłankach uregulowanych art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, Nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Według skarżącej istotne zagadnienie prawne w tej sprawie sprowadza się do oceny jakości materiału dowodowego, pochodzącego z osobowych źródeł, zgromadzonego w okresie po opracowaniu pierwszej opinii, a mającego dostarczyć nowych danych na temat oddziaływania na testatora przez osoby z grona domowników i przez spadkobiercę testamentowego, w sytuacji gdy pierwsza opinia nie budziła wątpliwości odnośnie do przesłanki nieważności testamentu, tj. braku swobody powzięcia decyzji i wyrażenia woli testatora. W konsekwencji zachodzi

konieczność odpowiedzi na pytanie, czy dokonywanie przez biegłych ustaleń na podstawie zeznań świadków dotyczy daty sporządzenia testamentu, czy też okresu późniejszego. Poza tym, zdaniem skarżącej istotność tego zagadnienia prawnego jest uzasadniona także ze względu na skalę problemu, tj. czy należałoby unieważnić testament z powodu przesłanki wynikającej z przepisu art. 945 § 1 pkt 1 k.c., skoro brak jest jednoznacznej opinii psychologiczno-psychiatrycznej na temat braku swobody w powzięciu decyzji i wyrażenia woli przez testatora, zaś brak udziału w opracowaniu opinii psychologa, (kompetentnego do oceny kwestii psychologicznych jak: podatność testatora na sugestie i namowy, uzależnienia testatora od innych osób, zaburzeń emocjonalnych testatora, jego relacji wobec otoczenia i względem domowników i pominiętych przy testowaniu oraz czy w ogóle takie stany psychologiczne wystąpiły), był nieodzowny.

Tak sformułowane zagadnienie nie spełnia wymogów istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu wyżej przedstawionej podstawy przyjęcia skargi kasacyjnej, bowiem pierwsza część dotyczy oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w tym dowodu z opinii biegłych, a ponadto pomija pisemne motywy rozstrzygnięć Sądów obu instancji, w których to motywach Sądy koncentrowały się na wadzie oświadczenia woli testatorki, występującej przędę wszystkim w chwili składania oświadczenia ostatniej woli, a nie wyłącznie po tym momencie.

Dowód z opinii biegłego sądowego ma charakter szczególny, gdyż zasadniczo nie służy ustalaniu okoliczności faktycznych, lecz ich ocenie przez pryzmat wiadomości specjalnych. Do dokonywania wszelkich ustaleń w procesie powołany jest sąd, a nie biegły (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2015 r., V CSK 254/14, nie publ.). Strony powinny wykazywać fakty, z których wywodzą skutki prawne, a zadaniem biegłego jest naświetlenie wyjaśnianych okoliczności z punktu widzenia wiadomości specjalnych przy uwzględnieniu zebranego w toku procesu i udostępnionego materiału dowodowego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 1969 r., I CR 140/69, OSNCP 1970, nr 5, poz. 85).

W obowiązującym stanie prawnym Sąd Najwyższy nie jest uprawniony do badania prawidłowości zarówno ustaleń faktycznych, jak i oceny dowodów,

dokonanych przez Sąd drugiej instancji. Niewątpliwie Sąd drugiej instancji jest "sądem faktu", zaś Sąd Najwyższy "sądem prawa". W konsekwencji Sąd Najwyższy rozpoznając skargę kasacyjną, jest związany ustalonym stanem faktycznym sprawy. Związanie to wyklucza w szczególności badanie, czy Sąd drugiej instancji nie przekroczył granic swobodnej ich oceny.

Jeżeli zaś chodzi o drugą część sformułowanego zagadnienia, to nie uwzględnia ona nie tylko realiów procesowych, ale nie została też w ogóle powiązana z właściwymi zarzutami kasacyjnymi. Mianowicie, skarżąca jak i pozostali uczestnicy nie zgłaszali wniosku o przeprowadzenie dowodu także z opinii biegłego psychologa zarówno w postępowaniu przed Sądem pierwszej, jak i drugiej instancji. Sąd pierwszej instancji oddalił wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii kolejnych biegłych z zakresu psychiatrii i neurologii (k. 461). Skarżąca reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika nie zgłosiła zastrzeżeń do protokołu (k. 461 i n.), co, zgodnie z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 162 k.p.c. w ówczesnym brzmieniu, skutkuje bezskutecznością powoływania się na ewentualne uchybienie procesowe, w postaci pominięcia zgłoszonych dowodów, w postępowaniu odwoławczym i kasacyjnym (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2005 r., III CZP 55/05, OSNC 2006, nr 9, poz. 144 oraz z dnia 27 czerwca 2008 r., III CZP 50/08, OSNC 2009, nr 7-8, poz. 103, a także uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2018 r., I CSK 551/17, nie publ.).

Przede wszystkim jednak należy zauważyć, iż apelacja została oparta jedynie na zarzucie art. 233 k.p.c. (k. 497 i n.). Sąd drugiej instancji był więc związany zarzutami naruszenia prawa procesowego (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55). Skarżąca nie zgłosiła w postępowaniu apelacyjnym wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii kolejnych biegłych sądowych, a w konsekwencji brak podstaw dla zarzutu kasacyjnego naruszenia art. 286 § 1 k.p.c. Nie było również w apelacji (jak i w skardze kasacyjnej) ewentualnych zarzutów naruszenia prawa procesowego w kwestii inicjatywy dowodowej ex officio (art. 232 zd. 2 k.p.c.).

Z kolei oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., z dnia 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, nie publ., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, nie publ.).

Skarżąca w ogóle nie wskazuje o jakie przepisy miałyby chodzić oraz jakie wywołują one rozbieżności w orzecznictwie.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Skarżąca nie wykazuje na czym miałyby polegać oczywista zasadność skargi kasacyjnej. W uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia Sąd Okręgowy

odniósł się do zarzutu apelacyjnego naruszenia art. 233 k.p.c. oraz uzupełnił ocenę zgromadzonego materiału dowodowego własnym stanowiskiem, przeprowadzając analizę poszczególnych osobowych źródeł dowodu i tym samym dokonując oceny faktów wymagających wiadomości specjalnych w oparciu o opinię biegłych sądowych psychiatry i neurologa (zasadniczej, uzupełniającej i ustnej).

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego orzekł na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 6 pkt 2 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz. U., poz. 1800 ze zm.).

jw